

PlumX-altmetriikkapilotti Helsingin yliopiston kirjastossa – kokemuksia eri tieteenaloilta

Posted on [15.12.2015](#) by [Johanna Lahikainen](#)
[2](#)

Kaikki julkaisut jättävät digitaalisia jalanjälkiä sen jälkeen kun ne ovat verkossa luettavissa. Näiden digitaalisten jalanjalkien avulla voi syntyä dataan pohjautuvia tarinoita siitä, mistä tieteessä tällä hetkellä puhutaan. [Altmetriikan](#) avulla pyritään löytämään näitä tarinoita, jotka tapahtuvat akateemisen kuplan viittauskäytäntöjen ja vertaisarvioinnin ulkopuolella. Ketkä julkaisustamme keskustelevat ja viestivät, onko tutkimuksellamme yhteiskunnallista vaikuttavuutta ja voidaanko sitä mitata?

Altmetriikan avulla seurataan julkaisujen saamaa näkyvyyttä sosiaalisessa mediassa, lataus- eli käyttömääriä, suosituksia tai jakoja sekä tallennuksia esim. kirjanmerkkipalveluihin.

Ensimmäisenä yliopistona Suomessa Helsingin yliopistossa on otettu käyttöön altmetriikkatietokanta [PlumX](#), jonka avulla pystytään seuraamaan HY:n julkaisujen saamaa näkyvyyttä ja yhteiskunnallista vaikuttavuutta digitaalisessa maailmassa. Tässä kirjaston tarjoamassa palvelussa on mahdollista seurata altmetriikkadataa mm. koko yliopiston, kampusten tai yksittäisten tutkijoiden tasolla.

[Helsingin yliopiston kirjaston PlumX-pilotointi](#) alkoi jo aikaisin keväällä 2015. Palvelua esiteltiin tietoasiantuntijoille mm. kirjaston sisäisissä koulutuksissa. Kesällä palvelun sopimusteksti toimitettiin yliopiston lakimiesten tarkastettavaksi ja valmista saatiin alkusyksystä. PlumX-tietokanta otettiin käyttöön lokakuun alussa ja marraskuussa se avattiin myös asiakaskunnalle.

Seuraavaksi kerromme alustavia kokemuksia ja ajatuksia pilotissa mukana olleilta eri tieteenalojen kirjastoasiantuntijoilta.

Meilahden kampuksen kokemuksia

Meilahden lääketieteellisellä kampuksella tutkijoita on tässä vaiheessa lisätty 68 kappaletta. Koska altmetriikassa tarkastellaan erityisesti uusimpien julkaisujen saamaa näkyvyyttä, niin tutkijalista noudattaa pitkälle [Scholar Chart](#) -palvelun tämänhetkistä tilannetta. Viitteet on viety [Scopus-tietokannasta](#) ja tarvittaessa täydennetty [PubMed-aineistolla](#).

Kansainvälisistä altmetriikka-uutisista on voitu jo huomata, että lääke- ja terveystieteet menestyvät usein altmetriikassa hyvin. Näin on käynyt myös Helsingin yliopistossa. Lisäksi tällä alalla on hyötyä siitä, että kansainvälinen julkaisutoiminta on aktiivista, joka tuottaa paljon aineistoa altmetriikkavertailuihin.

Meilahden kampuksen tutkijat ovat olleet hyvin kiinnostuneita uudesta palvelusta ja antaneet positiivista palautetta. Altmetriikka käsitteenä on kuitenkin vielä tuntematon ja epäselvä useimmille tutkijoille.

Keskustakampuksen kokemuksia

Humanistisia ja yhteiskuntatieteellisiä tieteenaloja ovat pilotin ensimmäisessä vaiheessa edustaneet keskustakampukselta kaksi ryhmää: sukupuolentutkimus (neljä tutkijaa) ja viestintä (seitsemän tutkijaa). PlumX-tietokantaan viedyt pilotoitavien julkaisutiedot ovat perustuneet [Scopus-tietokannan](#) ja [Tuhat-tutkimustietojärjestelmän](#) viitetietoihin.

Nämä testattavat ryhmät julkaisevat merkittävältä osin suomeksi sekä monografioina ja niiden osina, tutkimusaihettaan popularisoivina sanomalehtiartikkeleina ja blogikirjoituksina. Humanistis-yhteiskuntatieteellisillä aloilla juuri näiden aineistojen näkyvyys sosiaalisessa mediassa olisi ehkä mielenkiintoisin seurattava kohde, mutta näitä PlumX ei juurikaan tunnista eikä niiden saamaa huomiota siis tavoita.

Aivan kuten perinteisessä bibliometrisessä analyysissä, on altmetriikassakin datan ja sen oikeellisuuden ja kattavuuden merkitys kaiken perusta. Jos data ei vastaa tarkasteltavien tieteenalojen julkaisurakennetta tai jos siitä puuttuvat tyypillisimmät julkaisut, ei analyysi tavoita eikä vastaa tutkittavaa kohdettaan.

Kansainvälisten (englanninkielisten) ns. huippuartikkeleiden lisäksi keskustakampuksen näkökulmasta tärkeää olisikin kehittää kirjaston tarjoamaa altmetriikka-palvelua kattamaan myös kansalliseen vuorovaikutukseen ja vaikuttavuuteen tähtäävä julkaisutoiminta sekä myös yliopiston järjestämien seminaarien ja muiden tapahtumien herättämä keskustelu ja vaikuttavuus.

Kirjaston kohtaamia keskeisiä haasteita tässä ovat niin nykyvälineiden tarjoamat rajalliset mahdollisuudet ja altmetriikka-tietokannan kustannukset, datan edustavuus kuin työajan riittävyys. Kirjaston on kuitenkin tärkeää osallistua altmetriikan kehittämiseen, jotta yliopiston näkyvyys paranisi, tarkastelun näkökulmat monipuolistuisivat ja datasta voitaisiin tehdä luotettavia johtopäätöksiä.

Tutkijoiden julkaisutietojen kattava tallennus [Tuhat-tutkimustietojärjestelmään](#), [ORCID-tunnuksen](#) käyttöönotto ja myös mahdollisimman avoin julkaiseminen ovat konkreettisia askeleita, joita tutkijat voivat jo nyt ottaa altmetriikan ja näkyvyytensä parantamiseksi. Seuraava askel voisivat olla seminaareille ja tapahtumille annettavat ja ne selkeästi identifioivat *hashtagit* (#).

Kumpulan kampuksen kokemuksia

Luonnontieteiden kampuksella PlumX-tietokannan pilotoinnissa on ollut mukana viisi tietojenkäsittelytieteen tutkijaa. Viitteet on viety [Scopus-tietokannasta](#).

Tietojenkäsittelytieteen julkaisukulttuurille on ominaista konferenssijulkaisujen merkittävä rooli tutkimuksessa. Altmetriikkaa on toistaiseksi sovellettu pääasiassa perinteisten lehtiartikkelien seurantaan, joten PlumX-tietokannan testaaminen valtavirrasta poikkeavien julkaisukulttuurien kartoittamiseen on ollut kirjastolle tärkeä kokeilu.

Kokemukset ovat olleet positiivisia: konferenssiartikkelien tunnistaminen toimii, mutta saatu näkyvyysdata ei ole yhtä kattavaa kuin perinteisten artikkelijulkaisujen kohdalla. Parannettavaa on myös esimerkiksi tietokannan lähteiden kattavuudessa niin näkyvyyttä mittaavien indikaattorien kuin viittausmäärien kohdalla. Lisäksi keskustakampuksen tieteenalojen tavoin myös kotimainen keskustelu olisi tärkeää saada mukaan.

Altmetriikan soveltaminen tietojenkäsittelytieteeseen on kuitenkin tärkeä avaus ja lähestymistapa soveltuu hyvin tieteenalan nopeaan kehitykseen, jossa viittausmäärät kertovat vain osan

tutkimuksen vaikutuksesta. Alan tutkimus kerää usein paljon näkyvyyttä kansainvälisessä mediassa ja tällä näkyvyydellä voi olla suora vaikutus myös takaisin tutkimukseen.

Yksi esimerkki on mobiililaitteiden energiankulutusta seuraava Helsingin ja Berkeleyn yliopiston yhteistyöprojekti [Carat](#), jossa laaja verkkonäkyvyys johti tutkimusdatan lähteenä olevan sovelluksen käyttäjämäärän räjähdysmäiseen kasvuun. Verkkonäkyvyys voi myös edesauttaa tutkimukseen perustuvien yritysten perustamista.

Viikin kampuksen kokemuksia

Viikin kampuksen osalta pilotissa oli mukana tutkijoita elintarvikekemian, eläinlääketieteen, farmasian, genetiikan, kestäväen kehityksen, kuluttajaekonomian ja ravitsemustieteen aloilta, yhteensä 11.

Julkaisutietoja vietiin PlumX-tietokantaan yleisimmin Scopus-tietokannasta. Joidenkin tutkijoiden tietoja täydennettiin [Web of Science](#)– ja [CAB Abstracts](#) -tietokannoista.

Tästä pienestäkin aineistosta näkyi, kuten Meilahden kampuksellakin, lääke- ja terveystieteiden ja niitä lähellä olevien tieteenalojen hyvä näkyvyys altmetriikkamittareissa. Sen sijaan yhteiskuntatieteitä lähellä olevan kuluttajaekonomian julkaisuista saatiin mukaan vain kansainvälisissä tietokannoissa olevat englanninkieliset julkaisut, ei suomenkielisiä julkaisuja.

Mitä seuraavaksi?

PlumX:n tilaus jatkuu Helsingin yliopistossa vuonna 2016 ja kuluvan vuoden pilotin jälkeen toimintaa laajennetaan.

Altmetriikka on vielä alkutaipaleellaan, mutta teknologian kehittyessä sen merkitys kasvanee. On tärkeää olla alusta alkaen mukana, jotta pääsemme vaikuttamaan työkalujen kehitykseen. Ehkäpä lähitulevaisuudessa altmetriikka on tieteessä ja kirjastoissa yhtä arkipäiväistä kuin monilla aloilla bibliometriikka on nyt.

Kuten kirjaston ja yliopiston arjessa muutenkin, tieteenalakohtaiset erot näkyvät selvästi myös altmetriikassa. Yhteistä kuitenkin on, että tutkijatunnisteiden ja automaattisten siirtomahdollisuuksien lisäämisen merkitys näkyvät.

[ORCID](#)-tunnisteen käyttöönottoa Suomessa pyritään edistämään kansallisella tasolla. Tunnisteen käyttöönoton edistämiseksi ja tueksi on perustettu kansallinen yhteistyöryhmä, joka toimii [Tutkimuksen tuen ja hallinnon verkoston \(TUHA\)](#) alla. Helsingin yliopiston kirjastoa yhteistyöryhmässä edustaa palvelujohtaja Pälvi Kaiponen. Työryhmän ensimmäisessä kokouksessa Meilahden kampuksen ORCID käyttöönotto ja Plum-X pilotointi herättivät kiinnostusta. Altmetriikan avulla toivotaan voitavan jatkossa edistää myös avoimen tieteen tavoitteita.

Olisi tärkeää löytää tapoja saada paremmin esiin myös kansallisilla kielillä julkaisevien yhteiskunnallista vaikuttavuutta altmetriikan keinoin. Tähän ehkä löytyykin pian keinoja, jos altmetristen työkalujen lisääminen kansallisiin julkaisurekistereihin helpottuu ja yleistyy.

- [Plum Analytics](#)
- [Altmetriikka – vaihtoehtoista metriikkaa](#)

Teksti:

Jukka Englund, Pälvi Kaiponen, Taina Kettunen, Katja Kunttu, Johanna Lahikainen, Susanna Nykyri, Valtteri Vainikka